

Reč izdavača

Pred vama je prvi broj "Evropskog foruma", koji će se od sada pojavljivati kao stalni dodatak nedeljnika "Vreme", svake poslednje sedmice u mesecu. Novi mesečnik namenjen je boljem upoznavanju naše javnosti sa evropskim integracijama Srbije i Crne Gore. Kao jedina publikacija ove vrste kod nas, Evropski forum će na popularan način predstavljati ovu problematiku, zalagati se za brzu i uspešnu evropsku integraciju naše zemlje i biti mesto za otvorenu razmenu mišljenja povodom tih tema.

Evropski forum nije, dakle, tu da reklamira ili slepo propagira ulazak Srbije i Crne Gore u Savet Evrope, Evropsku uniju, Partnerstvo za mir... Iako smatramo da je taj cilj prioritet i najviši nacionalni interes ove zemlje, pokušavaćemo da ga uvek kritički preispitujemo – što je takođe u skladu s nacionalnim interesima. Podstićemo debatu, tražiti odgovore i davati predloge, testirati argumente. Hoćemo da demitologizujemo temu evropskih integracija i da je učinimo svojinom i brigom javnosti, a ne samo političke elite. Uvereni smo da će samo na taj način sve obaveštenija i sve odgovornija javnost biti u stanju da od političara traži efikasnost i rezultate i u ovoj oblasti.

Imamo utisak da je pravo vreme za pokretanje ovakve publikacije. Za nama je godina u kojoj je reformski polet posustao, a perspektiva evropskog puta izgubila jasnoću. Neposredno pred nama je još jedan novi početak – kontroverzne konture nove državne zajednice Srbije i Crne Gore, čije sposobnosti za evropske integracije ispitujemo u ovom broju.

Za uspešan nastavak teškog evropskog posla – koji se, kako kažu iskustva drugih, isplati – sebi i drugima preporučujemo povezivanje tri stvari: prvo, povezivanje dobrog mišljenja o sebi sa svakodnevnim praktičnom potvrdom takvog kod nas veoma raširenog stava; drugo, povezivanje napora vlasti i javnosti u evropeizaciji Srbije i Crne Gore; i treće, povezivanje naše zemlje sa susedima sa kojima delimo evropsku budućnost.

Objavljeno kao dodatak nedeljnika **VREME** broj #630 od 30. januara 2003.

- Dr Slobodan Samardžić: *Od Ustavne povelje do Evropske unije*
- Prof. Vladimir Gligorov: *Budućnost zakasnele integracije*
- Ivan Vejvoda: *Magnetska privlačnost Evrope*
- Dr Duško Lopandić: *Kako organizovati državu za Evropsku uniju*
- Dr Florijan Biber: *Jaka EU, slabe federacije*
- Dr Jovan Teokarević: *Čemu nas uče evrointegracije drugih*
- Vladimir Tojagić: *Hrvatska na putu ka Evropskoj uniji*
- Zoran Skopljak: *Hronologija saradnje SRJ-EU*

Romano Prodi, predsednik Evropske komisije:

"Verujem da je politički razvoj u Jugoslaviji jasno pokazao da budućnost leži u saradnji sa Evropskom unijom i konačnim uključenjem u nju. (...) Političko vođstvo u Jugoslaviji ima posebnu odgovornost da svoju aktivnost podredi ovom visokom i vrednom cilju i kada je reč o ustavnom prilagođavanju političkog sistema i njegovoj uspešnoj primeni u praksi. Sa naše strane, sledeća godina biće godina ohrabrenja i pomaganja u svim aspektima jugoslovenskog približavanja Uniji i, još više, podizanju vere vaših ljudi u srećniju, lepšu i prosperitetnu budućnost."

(novogodišnja poruka građanima Srbije i Crne Gore, "Nedeljni telegraf", 1. 1. 2003)

"Vrata EU-a su otvorena zemljama Balkana i nadamo se da ćemo ih što je moguće pre pozvati." (grčki list "To Vima", 4. 1. 2003)

"Proces proširenja EU-a ne sme stati 16. aprila, kada u Atini budu potpisana dokumenta o prijemu novih deset članica, nego treba uputiti jasnu poruku: vrata Unije su otvorena, a na dugi rok i za Balkan."

(Beta, Atina, 10. 1. 2003)

"Približavanje zemalja Zapadnog Balkana Evropskoj uniji je prioritet Grčke, kao zemlje koja predsedava EU-om, i spremni smo da učinimo napore da se ta politička volja ostvari."

(**Jorgos Papandreu**, ministar inostranih poslova Grčke, tokom posete Beogradu, 14. 1. 2003)

"Nećemo stvarati nikakvu Jugoslaviju ili balkansku federaciju. (...) Ono što stvaramo jeste federacija širom Evrope, nova vrsta federacije. Nekoliko puta sam rekao da je to tradicija koja je postojala u prošlosti i takođe evropska tradicija ovde na Balkanu. Stoga mislim da je jasno da nisam imao nameru da nagovestim kako pokušavamo da ponovo ostvarimo ono što je postojalo u bližoj prošlosti, recimo Jugoslaviju ili neku drugu vrstu takve ideje." (**Jorgos Papandreu**, ministar inostranih poslova Grčke, u intervjuu za nemački Radio Dojče vele, 14. 1. 2003)

"Naša prva poruka je da Balkanu nisu potrebne konferencije o menjanju granica, već konferencije na kojima će u prvom planu biti saradnja, razgovori, planovi o izgradnji institucija u pojedinim državama, kao i konferencije o čvršćim vezama sa Evropskom unijom." (**Kristina Galjak**, portparol visokog predstavnika EU-a Havijera Solane, 8. 1. 2003)

"U Evropu nas, u stvari, vode tri puta: prvi podrazumeva jačanje političkih i javnih institucija političkog sistema, demokratske izbore, nezavisno sudstvo i medije, prava pojedinaca, građana, grupa, partija, crkava, etničkih zajednica. Drugi put je ekonomija, koja finansira troško-

ve društva, ekonomija koja je konkurentna, dok je treći put u jačanju javnih servisa, administracije, zdravstva, školstva i drugih službi koje treba da budu takve da građani budu zadovoljni. Pomenao bih još i iskorenjivanje kriminala, kao i rešavanje problema siromaštva. To su polja gde se mere napredak i naša brzina i sposobnost za integraciju. (...) Evropa ne želi zemlju čije će probleme da rešava, ona želi stabilnu 'porodicu'." (**Zoran Đinđić**, predsednik Vlade Republike Srbije u intervjuu "Politici", 31.12. 2002–2. 1. 2003)

"Srbija mora da zna kako će se razvijati proces njenog ulaska u Evropsku uniju. Za to je potrebno da se izradi nacionalna strategija. (...) uz valjanu nacionalnu strategiju i uz znatne napore u ostvarivanju druge faze tranzicije, Srbija ima realne šanse da 2010. godine postane članica Evropske unije." (**Miroljub Labus**, potpredsednik savezne vlade i predsednik G17 plus, u intervjuu "Politici", 4. 1. 2003)

"Velika je iluzija da se u Evropu može sasvim separatno, paralelno ili konkurentski. Voz za Brisel ide preko Sarajeva, Zagreba, Skoplja i Tirane." (**Živorad Kovačević**, predsednik Evropskog pokreta u Srbiji, na konferenciji "Srbija i Crna Gora na putu ka EU – dve godine kasnije", 6. 12. 2002)

"Evropske inicijative jugoslovenske diplomatije u odlučujućoj meri zavise od unutrašnjo-političkih prilika u zemlji. Uspeh u pridruživanju međunarodnim organizacijama suštinski zavisi od saradnje s Haškim tribunalom. To je pitanje svih pitanja i političari u zemlji moraju da mu se posvete kao najvažnijem državnom interesu." (**Goran Svilanović**, savezni ministar inostranih poslova, na konferenciji za novinare, 26. 12. 2002)

"Krajnje je vreme da jednom zauvek rešimo

be koje su na njenoj teritoriji i pošalje ih u Hag. Time bi stekla pravo da krene u Evropu." (**Pjer Rišar Prosper**, američki ambasador zadužen za ratne zločine, izjava za Tanjug, 4. 1. 2003)

"Građani Srbije i Crne Gore mogli bi, u najboljem slučaju, već dogodio ili 2005. da putuju u zemlje Šengena bez vize, ukoliko naša zemlja postigne neophodne tehničke uslove kakve su, svojevremeno, morale da ispune Rumunija i Bugarska da bi dospele na takozvanu 'belu šengensku listu'." (**Aleksandra Joksimović**, pomoćnik saveznog ministra inostranih poslova, u intervjuu "Politici", 19. 1. 2003)

"Vi ste zemlja koja je trčala vrlo brzo i optr-

čala prvi krug puta koji – pazite dobro – ima deset krugova. Za to ste već dobili medalju. Velik broj građana zna i šta predstoji u preostalih devet krugova, ali se ljudima mora objasniti zašto su dobili prvu medalju."

(**Olivije Dekamp**, regionalni direktor Evropske banke za obnovu i razvoj, u intervjuu "Vremenu", 19. 12. 2002)

Neizvesno putovanje

Ako se u praksi ispostavi da je državna zajednica Crnoj Gori sredstvo za postizanje nezavisnosti, a Srbiji sredstvo za evropske integracije, jasno je da slabljenje te zajednice ide naruku prvim, a jačanje drugim

Piše:
DR SLOBODAN SAMARDŽIĆ

Donošenje Ustavne povelje državne zajednice Srbije i Crne Gore obično se smatra formalnim uslovom angažovanja oko dva strateški izuzetno važna spoljnopolitička cilja: prvi je ulazak u Savet Evrope, a drugi je nastavak pregovora koji vode ka potpisivanju sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU-u, započetih prošle

godine i obustavljenih usled neizvesne budućnosti državne zajednice. Za regulisanje članstva u Savetu Evrope, ovaj formalni uslov biće po svoj prilici dovoljan za ostvarenje tog cilja buduće državne zajednice. Kada je reč o sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, kao i o celom kompleksu ulaska u evropske integracione procese, usvajanje Ustavne povelje može garantovati samo nastavak započetih pa prekinutih razgovora, ali nikako i njihovo uspešno finalizovanje.

Ovakva opreznost ne proističe usled relativnog zaostatka Srbije i Crne Gore u procesima ekonomske, političke i društvene transformacije, zbog kojeg je realno očekivati ozbiljne poteškoće u različitim aspektima sistemskog prilagođavanja Evropskoj uniji. Taj problem, razume se, postoji, ali u ovom trenutku nije reč o njemu. Dodatan, pa i veći problem leži u nedovoljnoj ustavnoj sposobnosti ustanova državne zajednice da samostalno i odgovorno formulišu i vode politiku i ostvaruju obaveze koje proističu iz međunarodnih ugovora i sporazuma. Iako je državna zajednica ustavno postavljena kao jedan subjekt međunarodnog prava, glavni nosioci njene politike nalaze se u državama članicama. Pitanje je stoga, da li je koordinativna funkcija, koja je dodeljena zajedničkim ustanovama, dovoljna za minimalno efikasno obavljanje ustavnih dužnosti državne zajednice kako u unutrašnjoj tako i u spoljnoj politici.

Od federacije ka konfederaciji

Ustavna povelja nudi konfederalno rešenje odnosa Srbije i Crne Gore u ovoj zajedničkoj političkoj tvorevini. Komparativno posmatrano, reč

je o odredbama koje nisu svojstvene modernim federativnim uređenjima, već su više karakteristične za istorijske labave saveze država, koji su se kasnije pretvarali u federacije. Ovom prilikom navešćemo samo one ključne:

– Politički konstituensi državne zajednice su samo države članice, a ne i njeni građani, pojedinci, kao nosioci neotuđivih osnovnih prava i sloboda. Korpus osnovnih prava i sloboda uređuje se i štiti na nivou država članica. Državljanstvo državne zajednice stiće se tek posredstvom državljanstva države članice.

– Nadležnosti državne zajednice strogo su definisane Ustavom, bez mogućnosti da njene ustanove same sebi određuju nove nadležnosti. Jedini osnov njihovog proširenja je subsidiarni, na osnovu dogovora država članica.

– Skupština državne zajednice je jednodomna sa različitim brojem predstavnika iz Srbije (91) i Crne Gore (35), ali sa sistemom odlučivanja gde uslov predstavlja većina poslanka iz obe države članice. Prvi izbori za Skupštinu su posredni, u parlamentima država članica, a naredni neposredni, ali će i tada države čla-

nice važiti kao zasebne izborne jedinice.

– Skupština ima zakonodavnu nadležnost u veoma malom broju oblasti, pa i u tom okviru najčešće uz saglasnost parlamenata država članica. Iz zakonske nadležnosti Skupštine izuzete su oblasti kao što su: uređenje ljudskih prava, unutrašnji ekonomski odnosi, ekonomski odnosi sa inostranstvom.

– Ustavna povelja normativno priznaje faktičko stanje dva različita ekonomska sistema i tek projektuje (u karakterističnoj teleološkoj odredbi) zajedničko tržište uz odgovornost država članica za njegovo stvaranje.

– Članovi Saveta ministara (predsednik i pet ministara koji opslužuju pet resora – oblasti nadležnosti državne zajednice) deluju kao činioci koordinacije politika država članica u oblastima spoljnih poslova, odbrane, ljudskih prava, unutrašnjih ekonomskih odnosa i spoljnih ekonomskih odnosa.

– Formalno postoji hijerarhija pravnih propisa između državne zajednice i država članica, ali Sud državne zajednice u oceni ustavnosti i zakonitosti, ili prilikom odlučivanja o sukobu nadležnosti između različitih nivoa vlasti, nema samostalnu i isključivu nadležnost. U takvim prilikama Sud odlučuje zajedno sa ustavnim sudovima država članica.

Ovakav ustavni sistem državne zajednice Srbije i Crne Gore pruža jedino mogućnosti političkog usaglašavanja dve izvorne politike koje se primarno vode u državama članicama. Kao takav, on ne može biti garant ostvarivanja vladavine prava na nivou državne zajednice jer ne

EU u Beogradskom sporazumu i Ustavnoj povelji

Beogradski sporazum predviđa da se harmonizacijom ekonomskih sistema država članica sa ekonomskim sistemom EU-a obezbedi prevazilaženje postojećih razlika, pre svega u oblasti trgovinske i carinske politike.

“Evropska unija će pomagati u ostvarivanju ovih ciljeva i redovno nadgledati ovaj proces. Modaliteti ostvarivanja tih ciljeva biće razrađeni paralelno sa Ustavnom poveljom”, piše u ovom dokumentu.

Ako jedna članica smatra da druga ne ispunjava obaveze koje proizlaze iz ovog sporazuma a odnose se na zajedničko tržište i harmonizaciju trgovinske i carinske politike, zadržava pravo da pokrene to pitanje kod EU-a u kontekstu procesa stabilizacije i asocijacije, ističe se u Sporazumu. Evropska unija daje garancije da, u slučaju ispunjavanja drugih uslova i kriterijuma za proces stabilizacije i pridruživanja, dogovoreni principi ustavnog uređenja neće biti prepreka za brzo zaključivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Ustavna povelja Srbije i Crne Gore kao ciljeve nove državne zajednice navodi, pored ostalih, i “uključivanje u evropske strukture, a naročito u EU”, usklađivanje propisa i prakse sa evropskim standardima, “uspostavljanje i obezbeđivanje neometanog funkcionisanja zajedničkog tržišta na svojoj teritoriji, kroz koordinaciju i harmonizaciju ekonomskih sistema država članica u skladu s propisima i standardima EU-a”.

U EU-u, kao i UN-u, OEBS-u i Savetu Evrope, “Srbija i Crna Gora su predstavljene na paritetnoj osnovi putem rotacije” (posle dve godine zamenik postaje šef Misije).

Ministar za ekonomske odnose s inostranstvom odgovoran je za pregovaranje, koordinaciju i primenu međunarodnih sporazuma, uključujući i ugovorne odnose sa EU-om.

E F

pruža dovoljan ustavni kapacitet autonomnosti i pravne odgovornosti njenih ustanova. To znači da će, bar u prvo vreme, zajednička politika pre delovati u miljeu samostvarajućeg političkog ambijenta nego u okviru ustavno već stvorenog normativno-pravnog ambijenta.

Dilema evropskog partnera

Snabdeveni takvim ustavnim ovlašćenjima, tj. ograničenjima, predstavnici državne zajednice trebalo bi da vode pregovore oko stabilizacije i asocijacije i da uporedo politički podstiču međusobno, pre svega ekonomsko približavanje Srbije i Crne Gore. Tu se odmah javlja pitanje – kako će se postaviti evropski partner. Njemu, tehnički gledano, preostaju dve mogućnosti: ili da ubrza pregovore oko postizanja ugovora i njegovu primenu uslovi izvršenim objedinjavanjem dve ekonomije; ili da objedinjavanje ekonomija učini uslovom ugovora. Bilo kako da pristupi, jedno je jasno: unutrašnja harmonizacija dva sistema dveju država članica ne može se postići bez aktivnog učešća Evropske unije. Ako ona ne bude dnevno prisutna sa svojim jasnim zahtevima u pogledu međusobnog prilagođavanja sistema i zajedničkog prilagođavanja standardima Evropske unije, obrazovanje državne zajednice imaće u pogledu evropskih integracija Srbije i Crne Gore suprotan efekat od nameravanog – usporenje umesto ubrzanja.

Ovakav vanustavni zahtev prema Evropskoj uniji proizlazi iz unutrašnje logike Ustavne povelje kada je reč o jednom od njenih ciljeva – “uključivanje u evropske strukture, a naročito u Evropsku uniju” (čl. 3, al. 3). Dvostruki sistem pregovaranja i usaglašavanja (unutrašnji, srpsko-crnogorski i spoljni – sa Evropskom unijom) suviše je komplikovan i trom da bi obezbedio rezultat. Budući da je Evropska unija ovde u trostrukom svojstvu – kao posrednik u procesu nastanka Ustavne povelje, kao partner u budućim razgovorima o stabilizaciji i pridruženju i, najзад, kao referentni strateški cilj Srbije i Crne Gore – njena podsticajno-usmeravajuća uloga u razvoju državne zajednice gotovo da se podrazumeva.

Konfederalna forma zajednice, kakvu uspostavlja Ustavna povelja, ne daje dovoljno institucionalnih garancija da će ona uistinu i funkcionisati zbog toga što ona predsta-

Šta Evropska unija očekuje od Srbije i Crne Gore

Pregovori o potpisivanju **Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju** naše zemlje EU-u moći će da počnu tek pošto Evropska komisija donese pozitivan izveštaj o prethodno ispunjenim uslovima (takozvanu **Studiju izvodljivosti**), a da bi Komisija uopšte pristupila tom poslu, trebalo bi, kako je to primetio Kris Paten, komesar EU-a za spoljne odnose, “da ima šta da prostudira”. Drugim rečima, Srbija i Crna Gora moraju da ispune sledeće uslove:

- da usvoje **Ustavnu povelju**,
- da donesu **Akциони plan** za usklađivanje carinske i trgovinske politike (da Srbija i Crna Gora imaju carinsku uniju i usaglašene carinske stope),
- da postoji **jedan pregovarač**, sa jasnim ovlašćenjima i odgovornostima za pregovore sa EU-om, koji će predstavljati celu državu,
- da nova državna zajednica bude u svemu funkcionalna.

Svi zvanični kontakti sa EU-om obavljaće se preko **Savezne kancelarije** za pridruživanje naše zemlje Uniji, dok će EU sa republičkim ministarstvima u Srbiji sarađivati preko **Sektora za evropske integracije** pri Ministarstvu za ekonomske veze sa inostranstvom.

E F

vlja pre političku nego pravnu konstrukciju. Dodatan politički problem leži u činjenici da državno rukovodstvo Crne Gore ne ispoljava potrebnu političku volju da se založi za postepeno jačanje državne zajednice; naprotiv, njegov politički cilj, koji neprekidno ističe, jeste potpuno državno osamostaljivanje ove republike. Teleološka pretpostavka ove ustavne konstrukcije direktno je suprotna: polazi se od trenutno mogućeg minimuma kako bi se stalnom praksom integracije stvorio realan politički osnov za postepeno jačanje zajedničkih državnih funkcija. Jedini adekvatan pravni ekvivalent ovom procesu jeste permanentna ustavna revizija ka federalnim rešenjima. Jedini, pak, realan garant ovakvog procesa evolucije – jer bi svaka devolucija vodila ka konačnom državnom razdvajanju – jeste integraciona podrška Evropske unije.

Ako bismo se poslužili analogijom sa EU-om, rekli bismo da za tri godine, koliko je po Ustavnoj povelji državama članicama dato vremena da preispitaju svoj položaj u državnoj zajednici, Srbija i Crna Gora kao državna zajednica treba da pređu pedesetogodišnji put integracije Evropske zajednice.

Iskrenost i državni interesi

Evropska unija ima na raspolaganju dva moguća pristupa u ovom procesu posredovanja. Ona može, prvo, veštački da održava ovu državnu zajednicu dok joj puki bezbednosni interesi to nalažu. Ili, drugo, ona može svojim nespor-

nim autoritetom da zahteva njeno unutrašnje jačanje izričitom podrškom njenim integracionim snagama. Ona će ovu dilemu razrešiti veoma brzo, kada nakon konstituisanja državne zajednice s njom započne pregovore oko sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU-u. Postizanje tog sporazuma i njegova primena zahtevaće veću pravnu sposobnost i širi manevarski prostor ustanova državne zajednice nego što to pretpostavlja Ustavna povelja. Da li će se ovaj unutrašnji uslov zadovoljiti stalnim ustavnim revizijama ili metodom zakonskog prilagođavanja, nije najvažnije pitanje. Važniji od toga jeste proces unutrašnje integracije državne zajednice posredstvom procesa njenog ulaska u evropske integracione tokove.

Ako se Evropska unija bude držala tog cilja, njena uloga započeta posredovanjem oko Ustavne povelje biće ispunjena. Razume se, tog cilja bi se primarno morale držati Srbija i Crna Gora kako bi preko državne zajednice ostvarile svoje pojedinačne strategije ka evropskim integracijama. Ali, pitanje je koliko su one u tome iskrene, odnosno koliko je, bar u slučaju Crne Gore, državna nezavisnost preči cilj od evropske integracije. Pri takvom stanju stvari, Srbija može lako biti žrtva političkih ambicija crnogorskog državnog rukovodstva. Od tako nečega ona nema ustavnu zaštitu. Ako se u praksi ispostavi da je državna zajednica Crnoj Gori sredstvo za postizanje nezavisnosti, a Srbiji sredstvo za evropske integracije, jasno je da njeno slabljenje ide naruku prvim, a jačanje drugima. U tom slučaju, parametri za podsticajno delovanje Evropske unije bili bi jasno dati. Ona od početka mora da podržava snage jačanja državne zajednice, a od tog činioca zavisice, bar za početak, mogućnost njenog integrisanja u Evropu, pa i njena ukupna budućnost.

(Autor je profesor na Fakultetu političkih nauka u Beogradu i politički savetnik predsednika SRJ)

Albanija počinje pregovore sa EU-om

Evropska unija i Albanija će pregovore o potpisivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju započeti krajem januara, odnosno pre planirane posete predsednika EU-a Romana Prodiya Tirani, najавio je Jorgos Papandreu, šef diplomatije Grčke (zemlje koja je aktuelni predsedavajući EU-a), prilikom nedavnog boravka u Albaniji. Papandreu, koji je u tu zemlju otputovao u pratnji Havijera Solane i Rajnharda Pribea (direktora za Zapadni Balkan u Generalnom direktoratu Evropske komisije za spoljne odnose), obećao je Albaniji punu podršku Grčke u procesu evropskih integracija.

Budućnost zakasnele integracije

U ovom tekstu ukazujem na tri uslova za integraciju Zapadnog Balkana u EU: jačanje političkih ustanova i instrumenata integracije i legitimnost pregovarača. S obzirom na karakter ovih uslova, teško je očekivati da će proces integracije regiona teći veoma brzo

PIŠE:
PROF. VLADIMIR GLIGOROV

Srbija i Crna Gora, kao i ceo takozvani Zapadni Balkan kasne sa integracijom u Evropsku uniju. Da li će doći do ubrzanja zavisi od nekoliko stvari, od kojih ću izdvojiti tri: rešavanje bezbedonosnih problema, izmene u postojećoj strategiji integracije i efikasnost u pregovaranju.

Budući da se u Srbiji, i na nekim drugim mestima, još raspravlja o teritorijama, i s tim u vezi se špekuliše o eventualnom stavu Evropske unije, potrebno je istaći da je evropska integracija proces koji bi trebalo da zameni sporove oko teritorija. Zato ne bi trebalo očekivati podršku Unije za ideje o prekranju granica, posebno ne za neku "trgovinu teritorijama".

Ovaj načelan stav – integracija, a ne sukobi oko teritorija – na Balkanu se suočava sa dva problema. Jedan je u proliferaciji političkih entiteta koji nisu države, a drugi je u neprikladnosti uobičajenog redosleda pridruživanja Evropskoj uniji.

Integracija i teritorije

Samo ću nabrojati političke entitete koji imaju neke elemente državnosti, ali se ne mogu smatrati suverenim državama u punom smislu te reči. To su: Srbija i Crna Gora, a i njihova nova zajednica; Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska, a i sama Bosna i Hercegovina; Kosovo. Postoje i naselja koja su ili u posebnom statusu ili su izvan kontrole (Brčko, Kosovska Mitrovica, Šipkovica). Postoje i nepriznati entiteti (Herceg-Bosna) ili entiteti čijem se stvaranju teži (na Kosovu i u Makedoniji). Postoje i teritorije ili krajevi koji nisu pod punom kontrolom nijedne političke vlasti. Evropska unija teži da razvije funkcionalnost ovih političkih entiteta, ne obazirući se u prvom redu na njihovu

suverenost i nudeći im u zamenu integraciju u Uniju. Nezavisno od pitanja da li je to uopšte moguće, jasno je, međutim, da se u mnogim slučajevima ostvarenje suverenosti na određenim teritorijama smatra važnijim od evropske integracije. A to podrazumeva latentne sporove oko teritorija, što stvaranje svih tih entiteta i potcrtava.

Pored političkog provizorijuma koji karakteriše znatan deo Balkana, Evropska unija se suočava sa nestandardnim redosledom integracije. U načelu, zemlje se prvo integrišu ekonomski u Evropsku uniju, a tek posle politički. Na Balkanu, ključni problem je bezbednosti, a instrumenti ekonomske integracije nisu najpogodniji za rešavanje problema bezbednosti, bar ne kratkoročno posmatrano. Usled toga, Evropska unija je usvojila regionalni program za Zapadni Balkan koji se naziva procesom stabilizacije i pridruživanja. Za razliku od evropskih ugovora koji su potpisani sa zemljama srednje Evrope, a od balkanskih zemalja sa Rumunijom i Bugarskom, ugovori sa političkim entitetima Zapadnog Balkana trebalo bi da uslove proces integracije uspehom u političkoj stabilizaciji, u pojedinim zemljama i u regionu.

To otvara pitanje instrumenata jer oni uobičajeni – liberalizacija trgovine i harmonizacija pravnih sistema – ne moraju neposredno da utiču na političku stabilnost.

Balkansko ubrzanje

U administraciji Evropske unije, a i među nekim zemljama članicama, postoji saznanje o tome da je potrebno ubrzati proces transformacije Balkana kroz evropsku integraciju. Tome bi mogla da posluži konferencija EU-a i Zapadnog Balkana, zakazana za kraj juna ove godine u Solunu. Instrumenti koji se u ovom trenutku razmatraju svode se na tri.

Prvi se odnosi na obaveze koje je EU spremna da preuzme, a pre svega da li će prihvatiti konačnu obavezu da primi balkanske zemlje u svoje članstvo. Bugarska i Rumunija, naime, već pregovaraju o članstvu, a još jedna balkan-

ska država, Turska, očekuje da će uskoro početi pregovore. Te zemlje imaju status kandidata za članstvo. Ostale balkanske zemlje obuhvaćene su procesom stabilizacije i pridruživanja, a on samo nudi perspektivu članstva u Uniji, ali ne podrazumeva konačnu obavezu EU-a da ih prihvati kao punopravne članove. Neke zemlje, na primer Hrvatska, nameravaju da ubrzo izjašnjavaju Uniju i spremaju se da podnesu zahtev za članstvo. Hrvatsku bi u tome mogla da sledi i Makedonija.

Sama Unija, za sada, ne pokazuje spremnost da se definitivno obaveže, mada postoji namera da se nađe formulacija koja će imati takav smisao, ali ne i zvaničnu formu. Ova obaveza nije samo pitanje deklaracije. Jer, recimo, ako bi Evropska unija sve zemlje Zapadnog Balkana proglasila kandidatima za članstvo, to bi podrazumevalo drukčiji postupak pregovaranja i uopšte približavanja EU-u.

Drugi instrument "ubrzanja" povezan je sa uverenjem koje se učvršćuje u Uniji da je neophodno da se više učini za razvoj Balkana. Jedna ideja povezuje proces jačanja državnih institucija sa povećanim finansijskim prisustvom EU-a. Ova će se ideja tek razrađivati. Kako će na kraju izgledati i hoće li uopšte nešto od nje ostati, teško je sada reći. No, u početnom obliku, ona podrazumeva neku vrstu budžetske podrške Unije konkretnim projektima, pretežno na lokalnom nivou, recimo u pojedinim gradovima. Projekti bi bili kofinansirani, kako bi se bar delimično uticalo na efikasnost alokacije sredstava. Time bi Evropska unija zamenila slabe balkanske države – političke entitete – u nekim od njihovih funkcija, a i uticala bi i na izgradnju lokalnih javnih ustanova.

Ovaj predlog generalizuje neka iskustva stečena u Bosni i Hercegovini, na Kosovu i u zapadnoj Makedoniji, i pitanje je od kojeg je značaja i uopšte upotrebljivosti u drugim područjima. On, takođe, polazi od toga da je politika kohezije u Evropskoj uniji bila uspešna, pa bi je trebalo, po analogiji, primeniti na Balkanu. Gubi se, međutim, iz vida da ovakav način finansiranja podrazumeva da su javne ustanove prilično razvijene i da postoje mehanizmi kojima će se onemogućiti pogrešna raspodela sredstava, ali i rast korupcije.

Regionalna saradnja

Treći instrument ubrzanja integracije Balkana u EU je regionalna saradnja. Trebalo bi istaći da su u upotrebi dva naziva regiona: Zapadni Balkan i Jugoistočna Evropa. Prvi je nastao iz čisto bezbednosnih razloga, pa se odnosi na zemlje koje su povezane sa dva ključna žarišta sukoba (BiH i Kosovom). Naziv Jugoistočna Evropa zasniva se na ideji da bi balkanske zemlje

i neke njima susedne mogle da imaju koristi od pojačane ekonomske saradnje. Sada se taj region sveo na balkanske zemlje koje neće postati članice Evropske unije 2004. godine.

Očigledno, oblasti regionalne saradnje su bezbednost i integracija. To podrazumeva pojačanu diplomatsku aktivnost, ali se ne svodi na nju. Za sada, nažalost, nije nađen skup zajedničkih interesa koji bi dao konkretniji sadržaj inače sve većoj diplomatskoj aktivnosti.

Brzina procesa integracije zavisi i od pregovaračke sposobnosti pojedinih zemalja, a ona ima više aspekata o kojima bi trebalo voditi računa. Reprezentativnost je, na primer, problem. Pretpostavimo da će na skupu u Solunu Srbiju i Crnu Goru predstavljati predsednici te zajednice, same Crne Gore, i neko iz Srbije. Sva je prilika da će sastav sa sličnom strukturom pregovarati o ugovoru o pridruženom članstvu. Ovo može da oteža same pregovore.

Kako pregovarati sa EU-om

Naime, pregovarački tim bi morao da ima jasan i čvrst mandat. Taj bi trebalo da bude određen dugoročnim interesima. To znači da bi oni koji budu pregovarali u ime Srbije i Crne Gore trebalo tačno da znaju koje su im pregovaračke pozicije i koliko ovlašćenja imaju da sklapaju kompromise koji će biti neminovni. Ukoliko bi se dogodilo da pregovarače dezavuiše bilo Srbija ili Crna Gora, to bi imalo znatne negativne posledice po uverljivost i efikasnost tih pregovarača.

Takođe, ukoliko bi postojala dva pregovarača, to bi značilo da EU praktično pregovara paralelno sa Srbijom i Crnom Gorom. Ne može se sa sigurnošću predvideti kako bi to tačno teklo, ali to bi moglo da bude gore rešenje od onog kada ove dve države samostalno i nezavisno pregovara sa Unijom. Problemi koji mogu da nastanu vide se na primeru harmonizacije ekonomskih sistema Srbije i Crne Gore. Izgleda da je usvojeno stanovište da bi ta harmonizacija trebalo da prethodi pregovorima sa Unijom.

Ovo može da deluje kao pritisak da se harmonizacija ubrza, ali i kao prepreka ubrzanju pregovora sa Unijom, jer su dosadašnja usaglašavanja Srbije sa Crnom Gorom tekla dosta sporo. Pored toga, rezultirala su rešenjima koja se ne bi baš mogla okarakterisati kao najbolja moguća.

U ovom tekstu ukazao sam na tri uslova za prevazilaženje kašnjenja u integraciji Zapadnog Balkana u EU: jačanje političkih ustanova i instrumenata integracije i legitimnost pregovarača. S obzirom na karakter ovih uslova, teško je očekivati da će proces integracije ovog regiona teći veoma brzo.

(Autor je istraživač u Bečkom institutu za međunarodna ekonomska istraživanja i član Saveta BeCEI)

PUTOVANJE U ZAJEDNIČKU BUDUĆNOST

Magnetska privlačnost Evrope

Ustavna povelja je, u "mini" formatu, replika Brisela kao nivoa na kome se usklađuje zajednička sveukupna politika nove državne zajednice na putu ka EU-u

Piše:
Ivan Vejvoda

Ništa ne uspeva kao uspeh, kaže poslovića. Evropska unija i sveukupan proces evropske integracije, od Drugog svetskog rata naovamo, uz sve teškoće i probleme nezaustavljiv je proces kome mnoge države žele da se priključe i koji, usput, uspeva da reši i neke godinama nerazrešene probleme pojedinih regiona Starog kontinenta.

Magnetska privlačnost Evrope vidljiva je i na primeru naše zemlje. Propuštena prilika 1989–1991. da postanemo prva "post" komunistička zemlja kandidat za člana Evropske zajednice, te ratni sunovrat i raspad SFRJ čine da je naša evropska putanja danas bez ikakve alternative. Slično kao u posleratnoj Evropi, želja da se pronađu institucionalni okviri koji će osujetiti ponavljanje ratnih varvarstava zarad budućeg trajnog mira, stabilnosti i razvoja određuju i naše međusobne državne, regionalne i odnose sa EU-om.

Srbija i Crna Gora su sebi odredile okvir, uz posredničko zalaganje Brisela, a taj okvir tek treba, i to u najskorijem roku, da ispune sadržajem koji će ih usmeriti u pravcu evropske integracije. Retorika o želji za približavanjem i integracijom sa Evropom nije ni izbliza dovoljna. Naprotiv, o našoj evropskoj usmerenosti sudiće se bez oklevanja na osnovu ostvarenih institucionalnih reformi, uvođenja vladavine prava, borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije, ostvarene civilne, parlamentarne kontrole nad oružanim snagama i celokupnim sektorom bezbednosti i mnoštva drugih parametara.

Neće sama Ustavna povelja biti prepreka za evropsku integraciju. Prepreka može samo da bude odsustvo političke volje da se, u ime opšteg dobra i dobro shvaćenog sopstvenog interesa, prione na zajednički posao demokratizacije, sveukupne reforme društva, te neophodnog usklađivanja tržišta i njegovih pra-

vila zarad ubrzanog hoda ka Evropi. Proces iziskuje mobilisanje svih potencijala društva i uporednog stvaranja efikasne države i njene uprave kadre da nosi breme obimnog i kompleksnog dugoročnog zadatka. Iskustva zemalja koje su taj put već prošle, ili njime prolaze, veoma su dragocena i iz njih treba da crpimo sve moguće pouke.

Brisel je institucionalno središte prema kojem se određujemo, a Ustavna povelja u "mini" formatu, replika Brisela kao nivoa na kome se usklađuje zajednička sveukupna politika nove državne zajednice na putu ka Evropi. Srbija i Crna Gora, svaka ponaosob i zajedno, trebalo bi na delu, odmah po usvajanju Ustavne povelje i Akcionog plana, da se organizuju za to putovanje.

U jesen 2000. godine jasno je izražena želja da postanemo kao "sav normalan svet". Opređenje je da kao demokratska država doprinesemo stabilnosti na Balkanu i postanemo garant bezbednosti i odgovoran pripadnik regiona i međunarodne zajednice. To treba i da potvrdimo i ispunjavanjem kopenhagenskih kriterijuma EU-a, kao i punim ispunjavanjem naših međunarodnih obaveza kao članica UN-a (pre svega prema Haškom tribunalu). Svesnim i realnim sagledavanjem gde smo i zašto zadocneli u odnosu na druge, nije preterano reći da je pred nama istorijska prilika da sada postavimo čvrste institucionalne i pravne temelje za dobrobit građana moderne i demokratske Srbije, budućeg člana Evropske unije.

(Autor je savetnik za spolnu politiku i evropske integracije premijera Srbije)

Oni nas vode u EU: Goran Pitić, Zoran Đinđić i Ana Trbović

Počela koordinacija ministarstava

Glavni koordinator pristupanja EU u okviru Vlade Srbije je **Sektor za evropske integracije Ministarstva za ekonomske veze sa inostranstvom** (vidi www.mier.sr.gov.yu) zadužen za koordinaciju stručno-administrativnih poslova republičkih ministarstava i institucija u okviru procesa pridruživanja EU. Po potrebi, inicira usklađivanje zakonodavstva Srbije sa zakonodavstvom EU, a brine se i o institucionalnim kapacitetima Srbije u procesu približavanja EU.

Sektor za evropske integracije Srbije planira i koordinira obuku i obrazovanje kadrova za potrebe pridruživanja EU i upoznaje javnost sa vladinom politikom prema EU. On takođe priprema radne dokumente i pruža administrativno - tehničku podršku Savetu za evropske integracije Vlade Srbije. Ovaj Sektor vodi pomoćnik ministra, mr Ana S. Trbović. **Specijalni savetnik ministra za evropske integracije** je dr Mihailo Crnobrnja, bivši ambasador SFRJ pri Evropskoj uniji.

Savet za evropske integracije, osnovan 4. septembra 2002. godine, donosi strateške smernice i daje političku podršku celom procesu pridruživanja naše zemlje EU. Čine ga 13 ministara, generalni sekretar i predsednik vlade. Savetom predsedava premijer, dr Zoran Đinđić, a njegov potpredsednik je republički ministar za ekonomske veze sa inostranstvom dr Goran Pitić. U Kabinetu predsednika vlade, **savetnik za evropske integracije i spoljne poslove** Ivan Vejvoda savetuje premijera u saradnji sa Sektorom za evropske integracije.

Komisija za koordinaciju pristupanja EU predlaže mere za unapređivanje saradnje republičkih organa i organizacija nadležnih za donošenje i sprovođenje politika pridruživanja EU. Ona utvrđuje prioritete i najpovoljnije načine za usklađivanje propisa Srbije sa standardima EU.

E F

1) Da li Povelja ugrožava evropske interese Srbije?

“Pregovori o budućoj državnoj zajednici vode se na štetu Srbije, koja je talac namere crnogorskih lidera da zaobilazno, bez referenduma, dobiju nezavisnu državu”, izjavio je potpredsednik savezne vlade i ministar za ekonomske odnose SRJ sa inostranstvom dr **Miroljub Labus** na konferenciji za novinare u Palati Federacije uoči konačnog donošenja Ustavne povelje. Ocenivši da je Ustavna povelja “danas za korak, a ustavni zakon za tri koraka dalje od Beogradskog sporazuma, potpisanog još pre deset meseci”, on je rekao:

“Ako bismo u Srbiji bili jedinstveni i otvoreni, onda bismo priznali da su pregovori o budućoj državnoj zajednici sa Crnom Gorom neuspešni i tražili bismo referendum, pre svega u Crnoj Gori.”

2) Da li će Kosovo posebno pregovarati sa EU-om?

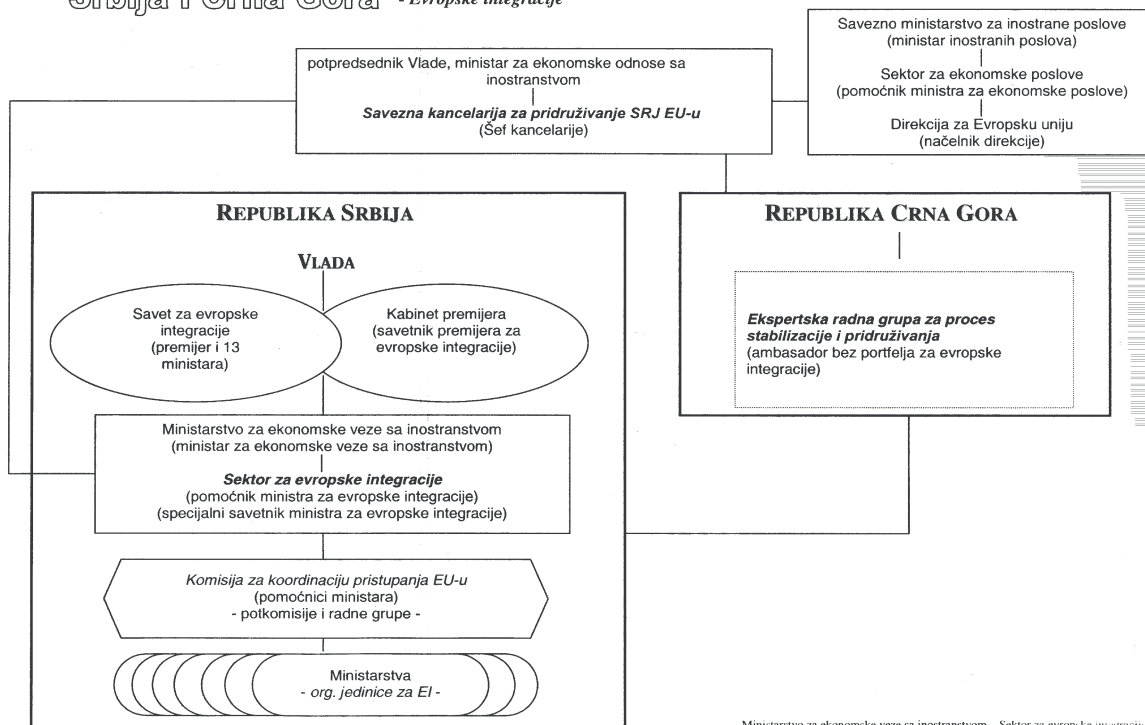
“SR Jugoslavija želi da pregovori o stabilizaciji i asocijaciji sa Evropskom unijom i dalje budu vođeni kao jedinstven proces”, izjavio je šef jugoslovenske diplomatije **Goran Svilanović** u nedavnom intervjuu televiziji Most iz Zvečana, dodavši da je to “ključno pitanje bar u periodu od narednih šest meseci”. Svilanović je ukazao da su dosad u razgo-

vorima zvaničnika SRJ i EU-a učestvovali predstavnici savezne vlade, Vlada Srbije i Crne Gore i predstavnici UNMIK-a i da sad počinje nova faza pregovora, koji bi, kako je istakao, trebalo da budu nastavljeni kao jedan, nikako kao dva procesa.

Na neke predloge “spolja” da bi pregovore o stabilizaciji i pridruživanju EU-u trebalo Srbija i Crna Gora da započnu same, a Kosovo tek kad se reši njegov status, Goran Svilanović je rekao da “u suštini odgovornost za celokupan region u kome živimo, za ceo Balkan, pa dakle i za Kosovo, u sve većoj meri prelazi na EU sa svih drugih, dosad više angažovanih i eksponiranih faktora”. Svilanović je, međutim, primetio da nije siguran da u našoj javnosti postoji ta svest, da je stvarni centar odlučivanja – Brisel.

E F

Srbija i Crna Gora - Evropske integracije

Tehničko usklađivanje na svim nivoima

Saradnja sa EU-om i proces evropske integracije počinju ne toliko na međunarodnom planu, koliko unutrašnjom koordinacijom i harmonizacijom

Piše:
Dr Duško Lopandić

Saradnja sa Evropskom unijom je složen proces koji zahteva širokoangažovanje praktično celokupne državne administracije, uključujući i parlament, kao i drugih institucija u društvu (na primer, privrednih komora, udruženja privrednika, sindikata, pa čak i sudskog sistema i dr.). Ne postoji jedan ekskluzivan model organizacije saradnje državne administracije sa EU-om, nego praktično svaka država ima razvijen svoj specifičan model, koji proizlazi iz njene tradicije, ranijih iskustava saradnje, internih političkih odnosa u vladi, kao i iskustava drugih zemalja, a u određenim slučajevima i datih preporuka sa strane (od Komisije EU-a ili eksperata).

Vrsta zadatka određuje izbor institucija

Pitanju koja tela bi trebalo da koordiniraju saradnju sa Evropskom unijom prethodi pitanje koji su osnovni zadaci u procesu ove saradnje, odnosno integracije.

Prvi, a verovatno i najvažniji aspekt ovog procesa nije spoljnoekonomska koordinacija, nego unutrašnja harmonizacija zakona i drugih propisa i njihovo usklađivanje sa propisima EU-a (takozvani *acquis communautaire*, koji obuhvata celokupno pozitivno zakonodavstvo Unije, kao i sudsku praksu). Drugim rečima, govoriti o saradnji i integraciji sa EU-om znači u prvom redu govoriti o *unutrašnjoj politici i koordinaciji*, a ne toliko o međunarodnoj saradnji.

Saradnja sa EU-om ima politički i tehnički deo. Kada je reč o *političkim aspektima*, obično se na nivou vlade formira posebno, uže telo (savet ili komitet) zaduženo za donošenje strateških i političkih odluka u procesu integracije. Ovo telo, koje uglavnom vodi predsed-

nik vlade ili jedan od potpredsednika, okuplja ključne ministre (inostranih poslova, ekonomije, finansija, pravde i sl.), kao i eventualno predstavnike nekih drugih organa. Vlada Srbije, na primer, osnovala je Savet za evropsku integraciju, na čijem je čelu premijer.

Na tehničkom nivou, tela za saradnju sa Evropskom unijom u načelu imaju sledeće zadatke:

- da *komuniciraju* sa organima EU-a (u prvom redu sa Komisijom EU-a), kao i da vode pregovore sa EU-om (o sklapanju sporazuma o pridruživanju ili o članstvu u EU-u),
- da na političkom i tehničkom planu *organizuju celokupan proces približavanja* Uniji (nacionalni program za usvajanje *acquisa* i dr.),
- da se bave *usklađivanjem i harmonizacijom pravnog sistema* sa sistemom EU-a, uključujući i proces prevođenja propisa (priprema zakona, nadzor, primena zakona i dr.),
- da koordiniraju finansijsku i administrativnu *pomoć* za proces integracije u EU,
- da se bave pitanjima poput *obuke kadrova, informisanja* domaće i strane javnosti o evropskoj integraciji zemlje i dr.

Spoljnim aspektima saradnje sa EU-om (komunikacije sa telima Unije, politički dijalog, razmena mišljenja i stavova o međunarodnoj situaciji itd.) uglavnom se bave ministarstva inostranih poslova. Unutrašnjim aspektima saradnje sa EU-om (tj. ključnim delom saradnje) bave se različita tela u različitim zemljama. U načelu postoje tri rešenja: u nekim zemljama i unutrašnju koordinaciju prati i organizuje ministarstvo inostranih poslova (MIP), odnosno posebna služba kojom rukovodi visoki državni funkcioner – sekretarijat, departman, uprava, u okviru MIP-a. Ovo je, na primer, slučaj u Češkoj i Mađarskoj, Makedoniji, kao i u Sloveniji do 1997. godine. U slučajevima kada je unutrašnja koordinacija izdvojena iz MIP-a, ona može biti organizovana, bilo u okviru posebnog

ministarstva (slučaj Hrvatske), bilo u okviru posebne kancelarije ili biroa koji je pod direktnom nadležnosti premijera ili potpredsednika vlade zaduženog za evropsku integraciju. U slučaju da država vodi pregovore sa EU-om (što se najčešće događa), postoji i *glavni pregovarač*, koji obično ima svoj poseban sekretarijat ili je povezan direktno (kao šef administracije) za jedno od pomenutih administrativnih tela.

Osim centralnih tela za saradnju sa EU-om, svako ministarstvo u vladi (pre svega za poljoprivredu, ekonomiju, pravdu, saobraćaj...) organizuje i svoju posebnu službu zaduženu da prati sve aktivnosti tog ministarstva vezane za zakonodavstvo Unije.

Najzad, proces integracije sa EU-om podrazumeva i stvaranje čitavog niza regulatornih tela na različitim nivoima administracije, koja se bave konkretnim pitanjima kao što su pravo konkurencije, javne nabavke, državna pomoć, zaštita potrošača, tržište kapitala, zaštita na radu itd.

Nedoumice i posle donošenja Ustavne povelje

Dosadašnje aktivnosti u SRJ na planu koordinacije saradnje sa EU-om bile su nedovoljne i neefikasne, zbog spora oko nadležnosti između Federacije i republika i budućnosti savezne države. Kancelarija savezne vlade za pridruživanje EU-u formirana je samo na papiru, ali u praksi nije počela da obavlja one poslove zbog kojih je stvorena. S druge strane, na nivou republika već je odmakao proces osnivanja posebnih tela za koordinaciju saradnje sa EU-om.

Sa stupanjem na snagu nove Ustavne povelje čini se da će ostati i dalje otvoreni mnogi institucionalni problemi u funkcionisanju saradnje Srbije i Crne Gore sa EU-om, pre svega zbog nejasne definicije nadležnosti Zajednice, za koju je predviđena uloga *koordinacije*, pri čemu gotovo sve nadležnosti ostaju na nivou republika. Osim toga, Ustavna povelja sasvim nelogično *unapred definiše* zadatke i nadležnosti pojedinih ministarstava Zajednice (verovatno je jedinstven slučaj u svetu da se ustavom unapred određuju nadležnosti vladinih tela!), pri čemu bi čak tri od ukupno pet predviđenih saveznih ministarstava na izvestan način mogla da pretenduju da igraju određenu ulogu u koordinaciji saradnje sa EU-om.

(Autor je direktor Direktorata SMIP-a za saradnju sa EU-om)

Od 1. januara 2003. Grčka predsedava Evropskom unijom

Jaka Evropska unija – slaba država?

Članstvo u Evropskoj uniji verovatno je najbolja šansa za slabu državu da preživi. Ali, kad je zemlja negde u čekaonici za članstvo, EU je najmanje od pomoći

Piše:
Dr Florijan Biber

Agonija stvaranja državne zajednice Srbije i Crne Gore, koja traje više od deset meseci nakon potpisivanja Beogradskog sporazuma, ostavlja otrežnjujući utisak da, sa izuzetkom Havijera Solane, tu buduću državu, izgleda, više niko ne podržava. Kakav god bio ishod, država sa rokom trajanja biće

slaba, jedva dovoljno jaka da izdrži da prođu tri godine. Dok je vremenski okvir od tri godine možda jedinstven, Srbija i Crna Gora biće u društvu nekih drugih slabih država, od manje srećne Bosne do srećnijeg Kipra, pa sve do relativno uspešne Belgije.

Šta to znači živeti u slaboj državi u Evropi danas?

Evropski političari, uključujući grčkog ministra inostranih poslova Jorgosa Papandreua, predsedavajućeg rotirajućeg predsedništva EU-a (tokom njegove nedavne posete prestonicama zemalja bivše Jugoslavije), naglašavali su da će etničke napetosti, kao i državne granice, nestati sa integracijom u EU. Da li bi to onda značilo da za onoga ko živi u nekoj državi nije važno koliko je ta država jaka ili slaba? Slabe države, ako uzmemo za primer Bosnu, Srbiju i Crnu Goru, Kipar i Belgiju, imaju slab centar (u slučaju Kipra govorimo samo o Ananovom planu) s nekoliko institucija s ograničenim nadležnostima i one su sporne. Velik broj stanovnika ne želi da živi u takvoj državi, već bi više voleo da se zemlja raspadne. Postoji opšta saglasnost da dalji raspad nije poželjan, da bi takve države trebalo da ostanu cele ili da budu ponovo spojene kako bi se izbegli novi sukobi, napetosti, a možda čak i ratovi.

Koliko je EU uspešna u ponovnom sklapanju nečeg što je razbijeno? Ukoliko je zemlja članica, onda je uloga EU-a zaista presudna; ukoliko tek treba da postane član, EU može da pomogne, ali joj nedostaju instrumenti. Kad

je zemlja negde u čekaonici za članstvo, EU je najmanje od pomoći.

Iskustvo Belgije

Belgija je prošla kroz dug proces slabljenja centra. Tokom posleratnog perioda, zemlja se borila sa svojom promenom – nekada ekonomski, kulturno i politički dominantni frankofonski Valonci prvo su izgubili ekonomsku nadmoć (gašenje teške industrije), zatim kulturnu nadmoć (francuski jezik je izgubio privlačnost) i na kraju političku moć. Flamanci su, s druge strane, doživeli ekonomski preporod koji je sledila veća kulturna i politička afirmacija.

Iako su se tokom šezdesetih i sedamdesetih mogle videti ružne scene etničkih napetosti, uključujući podelu većine zajedničkih institucija, pa i najgoru upamćenu podelu Univerziteta u

Luvenu na

frankofonski i flamanski univerzitet, u rešavanju spороva nije se

pribeglo nasilju. Zaključak da su

“prevodioci jevtiniji od oružja” bio je jedan od razloga što se kroz pregovore došlo do slabije države, decentralizovane federacije sa velikim ovlašćenjima za Brisel, Flandriju i Valoniju, kao i za tri jezičke grupe – francusku, flamansku i nemačku.

Drugi glavni razlog što je zemlja ostala na okupu je Brisel i sve što je on predstavljao. On nije samo pretežno frankofonsko ostrvo okruženo Flandrijom već i sedište većine institucija EU-a. Upravo je ovakva geografija u najvećoj meri bila vezivno tkivo za Belgiju. Sem toga, ostale zemlje EU-a, posebno susedi Belgije, pomo-

gli su da se suzbiju sve centrifugalne težnje. Nijedna od zemalja EU-a nije videla interes u raspadu jedne od članica. Ne samo da je znatan broj zemalja takođe mogao da se suoči sa secesionističkim težnjama već se raspad koncepcijski nije slagao sa idejom evropske integracije. EU joj je takođe pomogla i tako što ju je oslabila. Ne samo da je centralna vlast predala mnoge nadležnosti svojim federalnim jedinicama već je, kao i sve ostale zemlje EU-a, prenela mnoge nadležnosti na EU.

Tako, zahteve za više vlasti za svoje zajednice Flamanci i Valonci moraju da usmere i prema EU-u, a ne samo prema centralnoj vlasti. Kao rezultat, tri belgijska regiona imaju neposredne odnose sa EU-om u oblastima koje su u njihovoj nadležnosti, što uključuje većinu oblasti, osim spoljne politike i trgovine, odbrane, socijalne politike, zdravstvene zaštite i sudstva. U Savetu ministara EU-a još sede samo ministri federalne vlade, iako su se neki region i zajednice zalagali da budu direktno predstavljeni. Federalni predstavnici, ipak, kada donose odluke u Savetu ministara, moraju da postupaju u skladu sa stavom regiona i zajednica.

Uprkos mnogim nivoima vlasti koji su uključeni u odnose sa EU-om, kao odraz složene prirode učešća u evropskoj integraciji, na centralnom nivou ne postoji nikakvo ministarstvo ili posebno telo zaduženo za odnose sa EU-om.

BELGIJA federalna država

Zajednice:

flamanska

francuska

nemačka

Regioni:

Flandrija

Brisel

Valonija

Slučaj Kipra

Dok je u slučaju Belgije, gde je oslabljena država ipak uspeła da ostane na okupu, EU pomogla pasivno – samom činjenicom da je postojala – njena uloga na Kipru bila je mnogo značajnija. Kipar je bio podeljen tokom najvećeg dela svog postojanja kao nezavisne države, i pozvan je da počne pregovore o pristupanju EU-u više od dve decenije nakon podele iz 1974. godine. Ponovno ujedinjenje nije nikad bilo jasan uslov za pristupanje članstvu, pošto bi to kiparskim Turcima dalo prednost u pregovorima. EU se nadala da će obećanje članstva pomoći da se obnove pregovori između kiparskih Grka i Turaka, blokirani od sedamdesetih.

Ipak, na kraju nije EU bila ta koja je izazvala napredak u kiparskim pregovorima. To je bio Ananov plan koji je, u kombinaciji sa obećanjem članstva u EU-u, prvi put posle više decenija, doveo do toga da rešenje deluje moguće. Plan predviđa stvaranje slabe zajedničke države, sa dve države članice (grčke i turske).

Iako se tvrdi da su za uzor uzete Belgija ili Švajcarska, mnoge osobine više podseća-

ju na dejtonsku Bosnu. Po pitanju odnosa sa EU-om, mirovni plan za Kipar je ipak načinjen po uzoru na Belgiju. Zajednička država će uglavnom biti nadležna za odnose sa EU-om, ali će u uobličavanju politike morati da sarađuje i da se usklađuje sa obe članice. Dok je rešenje slično belgijskom, drugačija istorija međuetničkih odnosa obećava da dogovor o zajedničkim politikama, čak i ako se plan usvoji, neće biti lak.

Ipak, nisu elite one koje vrše pritisak za promene, već je to stanovništvo Kipra. U upečatljivom iskazivanju podrške planu, oko 50.000 kiparskih Turaka tj. četvrtina stanovništva turskog dela ostrva nedavno je izašla na ulice zahtevajući ponovno ujedinjenje i ostavku doživotnog predsednika nepriznate republike kiparskih Turaka Raufa Denktaša. Tako, izgleda da je EU u kombinaciji sa planom UN-a uspeła makar da podstakne izvestan pomak u kiparskom pitanju – obećanje učešća u evropskom projektu uz ekonomske prednosti, iz čega bi Severni Kipar inače bio isključen. Poslednji razvoj događaja na Kipru, međutim, ni na koji način ne upućuje na to da je rešenje izvesno.

Plan za Jugoslaviju

EU je mnogo odlučnije intervenisala u Jugoslaviji. Za razliku od Belgije ili Kipra, sama EU je posredovala ili, kako bi neki rekli, nametnula plan. Problem je sa Beogradskim sporazumom, kao i sa Dejtonskim, u tome što nisu

“evrootporni”, odnosno nisu od pomoći pri stvaranju slabe države, ali dovoljno jake da se uključi u evropsku integraciju. Beogradski sporazum, za razliku od predloga za Kipar ili sadašnje situacije u Belgiji, zanemaruje sposobnost buduće države da sa EU-om opšti jednim glasom. Tek je tokom razgovora povodom Ustavne povelje slična uloga dodeljena budućem saveznom ministarstvu za ekonomske odnose sa inostranstvom. Kako Srbija i Crna Gora nisu napredovale toliko u procesu integracije kao Kipar niti su član EU kao Belgija, izgleda da je jedno ministarstvo koje bi usklađivalo sve aktivnosti prema EU-u funkcionalnije nego što bi to bilo za Kipar i Belgiju.

EU je bila najuspešnija u stabilizaciji slabe države kad je ova njen član. Samo članstvo je, više nego političke mere, pomoglo da slaba država postane funkcionalna. U vezi s kandidatima, njena uloga je bila značajna, ali EU je suviše slaba da bi sama obavila posao. Sa zemljama poput Srbije i Crne Gore, gde je članstvo tek mogućnost na duži rok, EU je bila neodlučnija, ali ipak ne u potpunosti u stanju da uskladi integraciju s Unijom i rešavanje neposrednih kriza.

Članstvo u Evropskoj uniji verovatno je najbolja šansa za slabu državu da preživi. U isto vreme, EU još ima mnogo toga da nauči pre nego što bude u stanju da obezbedi stabilnost zemljama čiji je momenat učlanjenja još veoma daleko.

(Autor je saradnik dansko-nemačkog Evropskog centra za pitanja manjina i rukovodilac programa regionalne saradnje BeCEI)

Prva misija “evropskih policajaca”

Prvi put u svojoj istoriji, Evropska unija je početkom ove godine uspostavila sopstvenu policijsku misiju, i to u Bosni i Hercegovini. Oko 500 policajaca sa oznakama EU na uniformama zamenilo je policijske snage OUN-a, pod čijim je patronatom BiH dotle bila. Jedino je šef misije – Danac Sven Frederiksen – ostao isti.

Najviše “evropskih policajaca” stiglo je iz Nemačke (80), Francuske (75) i Britanije (58), ali ih ima i iz 18 zemalja koje nisu članice EU-a. Troškovi misije procenjeni su na 37 miliona eura godišnje.

U EU-u ovaj događaj ocenjuju kao “istorijski” jer se njime – iako uz dosta teškoća – počinje da ostvaruje vizija zajedničke odbrambene i bezbednosne politike Unije. Visoki predstavnik EU-a za spoljnu politiku i bezbednost Havijer Solana nazvao ga je “dan D” za Evropsku uniju.

Uz potpuno dogovor sa NATO-om, Evropska unija će postepeno preuzimati i druge policijske i vojne međunarodne misije na Balkanu. Sledeća na redu je vojna misija NATO-a u Makedoniji, koju bi “snage za brzo reagovanje EU-a” zamenile, najverovatnije, u martu, na osnovu zvaničnog zahteva koji je makedonski predsednik Boris Trajkovski 19. januara uputio Solani.

Sa Evropskog saveta u Kopenhagenu

Jedna Evropa”: Samit EU, Kopenhagen 2002.

Poruka zemljama Zapadnog Balkana

“Evropski savet podseća na kriterijume definisane na Evropskom savetu u Kopenhagenu juna 1993. i reafirmiše evropsku perspektivu za zemlje Zapadnog Balkana u procesu stabilizacije i pridruživanja, kao što je utvrdio Evrop-

ski savet u Feiri. Savet ističe svoju odlučnost da pomogne njihove napore da se približe Evropskoj uniji. Evropski savet pozdravlja odluku grčkog predsedništva da 21. juna u Solunu organizuje samit država članica EU-a i zemalja procesa stabilizacije i pridruživanja.”

Iz zaključaka Evropskog saveta, održanog 12–13. 12. 2002. u Kopenhagenu

Pismo petorice balkanskih predsednika

“Radujemo se intenzivnijoj i bogatijoj saradnji sa EU-om i izražavamo ubeđenje da će Unija nastaviti dalje približavanje naših zemalja, stvarajući na taj način jasnu perspektivu njihovog članstva. Potpuno svesni velikog posla koji stoji pred nama u ostvarenju tog cilja, uvereni smo da je naš zajednički cilj u skladu sa ostvarenjem naše uzvišene vizije – ujedinjene Evrope.”

Iz pisma pet predsednika zemalja Zapadnog Balkana decembarskom samitu EU-a u Kopenhagenu, upućenog 5. 12. 2002.

E F

1952 EU-6

1973 EU-9

1981 EU-10

1986 EU-12

1990 EU-12

1995 EU-15

ŠTA MOŽEMO NAUČITI OD DRUGIH U EVROATLANTSKIM INTEGRACIJAMA

Formula za uspeh

Ključ za teška briselska vrata u našim je sopstvenim rukama, kao što i put do EU-a mora biti naš sopstveni izbor

Piše: **dr Jovan Teokarević**

Proširenjem NATO-a i Evropske unije u novembru, odnosno decembru prošle godine, najavljen su najveće promene geopolitičke i ekonomske slike Evrope još od rušenja Berlinskog zida. Mi smo, bez poziva na proslave u Pragu i Kopenhagenu i bez uverenja da nas se to sve tiče, sa većinom balkanskih prijatelja tek neza interesovano bacali poglede na slavljениke ili im čutke zavideli.

Kako bi bilo da ih pitamo za savet i podršku na našem putu ka istom cilju? Evo jedne moguće, a kratke liste pouka iz njihovih iskustava.

Lista bi trebalo da počne najčešćim izrazom koji se može naći u komentarima: članska karta EU-a i NATO-a ne dobija se niti slučajno niti obavezno, niti bez obzira na to kakvu politiku zemlja kandidat vodi. Koliko god jednostavno i samorazumljivo ovo delovalo, sukobljava se sa uvreženim shvatanjem kod nas koje kaže da je evroatlantska integracija naše zemlje ili neka vrsta neminovnosti ili pre svega interes drugih a ne nas samih, ili će kad-tad stići kao priznanje za naše "posebnosti i superiornosti". Zato se samo valja dublje zavaliti u fotelju i čekati da i to čudo prođe!

Na bilo koju od ove dve adrese u Briselu stiže se, međutim, nimalo magičnom formulom

koja se sastoji od najmanje tri sastojka. Prvi je saglasnost o prioritetima, drugi dobra organizovanost i treći politička legitimnost celog procesa. Kod nas je konsenzus sigurno teško postići, jer su mu na putu i specifične posledice raspada zemlje i ratova, i različita viđenja budućnosti države, ali i sitne političke sužetice. Zato bi dogovor o malom broju najvažnijih nacionalnih ciljeva trebalo, poput drugih država, da formalizujemo, odnosno institucionalizujemo. Za ulazak u EU do sada su ovde ponuđena dva rešenja: referendum (predlog ministra spoljnih poslova) i eksplicitne odredbe Ustavne povelje o evropskim integracijama kao cilju Srbije i Crne Gore. Pošto smo sa referendumom zakasnili, a odredbe Povelje mogu različito da se tumače, predlažem da i naše parlamentarne političke partije potpišu dogovor o tome da je evroatlantska integracija naše zemlje prioritet. Rezolucija skupštine nove državne zajednice Srbije i Crne Gore o tome, na samom početku njenog rada, ne bi sigurno rešila sve, pa ni većinu problema, ali bi mogla da bude svojevrsan bič u rukama javnosti ako političari nastave da gube vreme kao do sada.

Drugi element formule za uspeh na evropskom putu jeste dobra organizovanost i ona se najviše odnosi na državnu administraciju. Iako se pridruživanje EU-u može praktikova-

ti i kao vežba iz filozofije, reč je o komplikovanom i dosadnom organizacijskom poslu, koji – što su vrata Brisela bliže – postaje sve više tehnički po svojoj prirodi. To sasvim jednostavno znači da na približavanju i prilagođavanju Evropskoj uniji mora da radi veoma mnogo državnih službenika, i to onih koji su – za razliku od većine postojećih – za to adekvatno obučeni. Brojke nisu nevažne: teško je očekivati brz uspeh na ovom polju ako se zna da u Bugarskoj, na primer, više od šest stotina ljudi u administraciji radi na "evropskim poslovima", a kod nas, u administraciji Srbije i SRJ, trenutno ne više od tridesetak.

Na kraju, evropska integracija zemlje mora da se odvija u demokratskim okvirima. Ovde se ne misli samo na odbacivanje mogućnosti nasilnog nametanja takve opcije eventualnoj većini evropesimista. Iz dosadašnjeg iskustva u našoj zemlji vidim dva veća problema. Jedan je posledica – u svim zemljama EU-a kandidata uočene – marginalizacije javnosti i predstavničkih organa na račun izvršnih. Lek za to je blagovremena priprema javnosti i parlamenta, i to znanjem o evrointegraciji i pojačavanjem postojećih kontrolnih funkcija (preko medija, odnosno parlamentarnih odbora). Drugi problem legitimnosti evrointegracija jeste nastojanje političara da donošenje neprijatnih odluka, koje bi mogle da ih skupo koštaju na izborima, prepuštaju Briselu. Time se ne samo sistemski eliminiše odgovornost iz političkog sistema već se traži zgodan alibi za kasnije neizvršavanje dogovorenog, "jer je ono nametnuto".

Sve se, dakle, svodi na to da evropski put mora da bude naš sopstveni izbor i rezultat našeg sopstvenog rada. Pomoć sa strane je dobrodošla, posebno ona iz EU-a, ali je ključ koji otvara teška briselska vrata – u našim rukama.

(Autor je direktor Beogradskog centra za evropske integracije)

Pokušaj bekstva sa Balkana

Hrvatska se nada da bi, umesto "u paketu" sa ostalim zemljama Zapadnog Balkana, mogla da pristupi EU ranije, odnosno 2007. godine kad i Rumunija i Bugarska

Piše: Vladimir Tojagić

Zvanični odnosi između Zagreba i Brisela uspostavljeni su 15. januara 1992. godine, kada je Evropska unija priznala Republiku Hrvatsku kao suverenu i nezavisnu državu. Već je prva hrvatska vlada izrazila jasnu želju za približavanjem Evropi i istakla evropsku integraciju zemlje kao spoljnopolitički prioritet broj jedan. Međutim, ratno okruženje i tadašnja vlast nikako nisu išli na volju čelnicima Evropske unije, tako da su u dugom osmogodišnjem periodu odnosi retko pomerani sa mrtve tačke. Iako je Hrvatska dobijala najrazličitije vrste pomoći od EU, o pregovorima o članstvu nikada nije bilo ni reči, barem ne u Briselu.

Tek u maju 1999. godine, kada je Evropi postalo jasno da se problematični region bivše Jugoslavije ne može izolovati i posmatrati samo kao buduće dobro susedstvo ujedinjene Evrope, iniciran je proces stabi-

lizacije i pridruživanja, novog hokus-pokus plana približavanja pet zemalja jugoistočne Evrope (Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije i Srbije i Crne Gore) zapadnom delu kontinenta.

Hrvatska vlast nije imala drugog izbora već da pristane na ponuđeno, iako je nezadovoljna, što je "kao srednjoevropska i mediteranska zemlja ubačena u isti koš sa susednim Balkanom". Sredinom februara 2000. godine, nakon pobeđe opozicije na izborima, uspostavljena je zajednička konsultativna radna grupa Hrvatske i Evropske unije koja je imala za cilj da pripremi teren za izradu studije o izvodljivosti. Već 24. maja iste godine Evropska komisija dala je zeleno svetlo za otpočinjajne pregovora o ugovoru o stabilizaciji i pridruživanju Hrvatske Evropskoj uniji. Nakon nešto manje od godinu dana, sporazum je parafiran u Briselu, a 29. oktobra 2001. godine i potpisan u Luksemburgu. Hrvatski sabor, Evropski parlament, Savet ministara EU i parlamenti jednog broja država članica do danas su ratifikovali taj sporazum kojim Hrvatska postaje pridruženi član Evropske petnaestorice.

Trgovinske povlastice

Najveći deo ovog preferencijalnog sporazuma odnosi se na trgovinsku saradnju. Njegovim potpisivanjem, EU je, uz određene manje izuzetke, jednostrano liberalizovala svoje tržište za proizvode poreklom iz Hrvatske. Činjenica da preko 55 odsto hrvatskog uvoza i izvoza biva obavljeno baš sa zemljama članicama Unije, daje ovom sporazumu prvorazredni značaj. Hrvatska se, za uzvrat, obavezala da će u prelaznom periodu od tri do šest godina u potpunosti otvoriti svoje tržište i lišiti robu poreklom iz zemalja petnaestorice uvoznih dažbina.

Ugovor sa EU obavezuje Hrvatsku da sa svim zemljama potpisnicama sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju uspostavi široku regionalnu saradnju, nalik onoj na kojoj se zasniva Evropska unija. Ona obuhvata slobodno kretanje robe, usluga i ljudi, kao i saradnju na

Sadašnja zastava EU...

nivou različitih državnih ustanova i institucija. Sama regionalna saradnja za Brisel ima veoma veliki značaj. Originalna je zamisao da se kroz nju, a na zajedničkom putu ka ujedinjenoj Evropi, zakopaju ratne sekire i nastavi putem dobrosusedstva u ovom delu sveta. Time bi Balkan konačno prestao da bude bure baruta i postao perspektivan evropski region.

Hrvatska je za sprovođenje sporazuma u toku pregovora dobila prelazni period od šest godina, dok je za Makedoniju (pored Hrvatske, za sada jedinu potpisnicu sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju) predviđen čak desetogodišnji period tranzicije. Za Zagreb je to predstavljalo jasan znak da Brisel računa na Hrvatsku kao sposobnu zemlju predanu procesu priključenja Uniji. U prilog tome, mr Neven Mimica, ministar za evropske integracije u Vladi Hrvatske, tvrdi da je zemlja u proteklih godinu dana sopstvenom aktivnošću već ispunila polovinu posla predviđenog šestogodišnjim planom.

Da bi ubrzao priključivanje zemlje "briselkom klubu", Sabor Republike Hrvatske doneo je krajem prošle godine rezoluciju o pristupanju zemlje Evropskoj uniji, kojim se pored potvrde da je evropska integracija prioritet hrvatske diplomatije, podstiče hrvatska Vlada da do kraja februara 2003. preda zvaničnu molbu za članstvo u Uniji. S druge strane, Žak Vunnenberger, šef delegacije Evropske komisije u Hrvatskoj, krajem prošle godine poručio je zvaničnicima u zemlji da ne požuruju sa molbom za članstvo, jer "Unija nije spremna za novi talas proširenja".

Čekajući susede

Pred Hrvatskom je ipak još mnogo prepreka koje usporavaju a ponekad i dovode u pitanje dalju integraciju zemlje u Evropsku uniju. Od političkih problema je tu pre svega saradnja sa Haškim tribunalom. Iako se mnogi u Hrvatskoj pitaju "odakle nekom uopšte ideja da pravi presedan i sudi čelnicima pobeđničke vojske?", jasno je da, dokle god se ne

Hrvatski sabor

Utvrđuje da je ulazak Republike Hrvatske u punopravno članstvo u Evropskoj uniji strateški nacionalni cilj kojem će u daljnjem djelovanju Hrvatski sabor davati punu i stalnu potporu.

Potvrđuje svoju opredijeljenost da se uključivanje Republike Hrvatske u Evropsku uniju treba temeljiti na **individualnom pristupu i postignućima**.

Ističe da je Republika Hrvatska po svom nasljeđu, kulturi i geopolitičkom položaju **dio srednjoevropskog, mediteranskog kruga** i želi aktivno i svestrano pridonijeti naporima međunarodne zajednice i Evropske unije na postizanju i uspostavljanju političke stabilizacije i trajnog mira u jugoistočnoj Evropi.

*Iz Rezolucije Hrvatskog sabora,
18. 12. 2002.*

... i predlog za novu

ispune svi zahtevi međunarodne zajednice, Hrvatska može da zaboravi na ozbiljniju podršku Brisela za ulazak u EU.

Hrvatska ima najviši nivo bruto nacionalnog dohodka po stanovniku (od oko 4500 dolara po nekim procenama), ili više nego duplo, u poređenju sa ostalim zemljama obuhvaćenim procesom stabilizacije i pridruživanja, ali to je i dalje manje od polovine od onoga što imaju Grčka ili Portugalija, najnerazvijenije države članice Evropske unije.

Samit Evropske unije u Solunu, koji će se

održati u junu ove godine, za zemlje zapadnog Balkana mogao bi biti isto što je za zemlje centralne i istočne Evrope bio samit u Kopenhagenu pre deset godina, kada su im vrata Unije širom otvorena. Osnovno pitanje je, međutim, da li će Evropska unija nastaviti regionalni pristup prema zemljama jugoistočne Evrope, što bi značilo da će zemlje Zapadnog Balkana ući u EU u paketu, ili će krenuti sa individualnim tretmanom svake zemlje ponaosob, što se zasad čini malo verovatno.

Činjenica da je Bugarskoj i Rumuniji odložen ulazak u Uniju, te određena 2007. kao godina priključenja, predstavlja glavni adut hrvatske diplomatije. Želja Hrvatske da se što bržim priključenjem Evropskoj uniji otrgne od ostalih balkanskih suseda, politički i ekonomski znatno nestabilnijih zemalja regiona, upravo je i dovela do već pomenute rezolucije Hrvatskog Sabora. Hrvatska bi želela da dobije status zemlje kandidata i 2004. godine počne pregovore o članstvu, kako bi ih završila do kraja 2006. To bi otvorilo vrata Hrvatskoj da zajedno sa

Bugarskom i Rumunijom, po planu EU, uđe na velika vrata Brisela početkom 2007. godine.

Ovaj plan je nerealan po nekoliko tačaka. Pre svega, 2007. godina kao takva predstavlja samo imaginaran datum dat Bugarima i Rumunima kao znak da Evropska unija i dalje misli na njih. Najveći deo posla oko prvog proširenja na istok ostaje da bude obavljen tek po samom pristupanju već prihvaćenih deset zemalja Uniji.

Pored toga, vreme potrebno za pregovore koje je zvanični Zagreb predvideo, u trajanju od svega tri godine, bio bi rekord u dosadašnjim pregovorima o članstvu u Evropskoj uniji. Sa prvih šest zemalja iz sadašnje grupe kandidata (Češka, Estonija, Kipar, Mađarska, Poljska i Slovenija) pregovori se obavljaju još od 1999. godine, i tek treba da budu okončani tokom narednih nekoliko meseci.

Mnogo je, dakle, realnije očekivati nastavak regionalnog pristupa, koliko god on bio nelogičan i nepravedan, po kojem bi Hrvatska, mada mnogo spremnija za članstvo u Uniji od Albanije ili, recimo, Bosne i Hercegovine, morala da sačeka da i njeni balkanski susedi "sazru" za prijem u Evropsku uniju.

(Autor je student Evropskog univerziteta za internacionalni menadžment i biznis i Beogradske otvorene škole)

Zgrada Evropske komisije u Briselu – "Berlemon"

SRJ – EU: Hronologija odnosa

Pripremio: **Zoran Skopljak**

Godina 2000.

- 9. oktobar** – EU je ukinula sankcije SRJ na naf-
tu, avio-saobraćaj i investicije, podržava-
jući demokratske promene u Srbiji 5. okto-
bra. Imovina Miloševićevih saradnika i
dalje je ostala zamrznuta.
- 10-12. oktobar** – Zvaničnici Evropske komisi-
je održali su prve zvanične razgovore sa
novim vlastima.
- 14. oktobar** – Novoizabrani predsednik SRJ
Vojislav Koštunica prisustvovao je nefor-
malnom Samitu EU-a u Bijaricu. EU je
najavila hitnu pomoć Srbiji od 200 milio-
na eura, posredstvom Evropske agencije
za rekonstrukciju.
- 15. novembar** – Predsednik SRJ gost je na sed-
nici Evropskog parlamenta u Strazburu.
- 24. novembar** – Najviša državna delegacija
SRJ učestvuje na Zagrebačkom samitu
članica EU-a i pet zemalja Jugoistočne
Evrope. EU je pozvala SRJ da pristupi Pro-
cesu stabilizacije i asocijacije. Predsednik
Evropske komisije Romano Prodi posetio
je SRJ.
- 25. novembar** – Vojislav Koštunica i Roma-
no Prodi potpisali su Sporazum o sarad-
nji SRJ i EU-a do 2006. godine, koji uklju-
čuje pomoć SRJ od 2,5 milijarde eura.

Godina 2001.

- 8. januar** – Evropska agencija za rekonstruk-
ciju preuzela je od delegacije Evropske
komisije u SRJ mandat za sprovođenje
glavnih programa EU-a u SRJ.
- 26. februar** – Šefovi diplomatija EU-a odluči-
li su da u Zonu kopnene bezbednosti, na
jugu Srbije, upute 30 posmatrača, umesto
dotadašnjih devet. EU je ukinula i preosta-
le sankcije SRJ, sem onih koje se odnose
na Slobodana Miloševića, njegovu poro-
dicu i još sedam ljudi okrivljenih za ratne
zločine.
- 24-25. mart** – Na Samitu EU-a u Stokholmu
lideri petnaestorice upozorili su SRJ i dru-
ge zemlje bivše SFRJ da je puna saradnja
sa Međunarodnim sudom za ratne zloči-
ne u Hagu neophodan uslov za ulazak u
proces evropskih integracija.

- 1. april** – Stupila je na snagu odluka EU-a o
carinskim olakšicama za robu iz SRJ.
- 9. april** – U Beogradu je otvorena kancelarija
Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD).
- 31. maj** – Romano Prodi primio je akreditiv-
e novopostavljenog ambasadora SRJ pri EU-
u, čime su obnovljeni najviši diplomatski
odnosi SRJ sa Unijom.
- 29. jun** – U Briselu, u organizaciji Svetske
banke (SB) i Evropske komisije, održa-
na je Donatorska konferencija za SRJ, na
kojoj je obezbeđeno oko 1,5 milijardi eura.
Evropska komisija pozdravila je izručenje
bivšeg predsednika SRJ Slobodana Miloše-
vića Haškom tribunalu.
- 9. jul** – Predstavnicima Evropske investicione ban-
ke (EIB) i Vlade SRJ u Beogradu potpisali
su Ugovor o garanciji za prethodne dugo-
ve SRJ toj banci, čime je ostvaren jedan od
preduslova za obnovu rada EIB-a u SRJ.
- 16. jul** – Savet ministara Evropske unije odo-
brio je 300 miliona eura makrofinansij-
ske pomoći za SRJ. Od toga su 225 miliona
krediti, a 75 miliona bespovratna pomoć.
- 23. jul** – U Beogradu je održan prvi sastanak
Konsultativne radne grupe za pridruživa-
nje SRJ Evropskoj uniji.
- 21. septembar** – Predsednik SRJ primio je akre-
ditivne novopostavljenog šefa delegacije
Evropske komisije u SRJ, čime su diplo-
matski odnosi EU-a sa SRJ podignuti na
ambadorski nivo.
- 6. novembar** – Drugi sastanak Konsultativne
radne grupe SRJ-EU.
- 22. novembar** – Evropska komisija, na zahtev
SRJ, povećala je izvozu kvotu za tekstil-
ne proizvode za 20 odsto, sa početkom pri-
mene od 2002. godine.

Godina 2002.

- 4. januar** – Evropska komisija odlučila je da
u naredne tri godine podrži stabilizaciju
ekonomskih i socijalnih prilika u SRJ sa
960 miliona eura. Ova suma se nadovezu-
je na već odobren 31 milion eura iz regio-
nalog programa pomoći CARDS. Pomoć
se realizuje u tri glavne oblasti: izgradnju
institucija, ekonomski oporavak i socijal-
ni razvoj.
- 21. februar** – Treći sastanak Konsultativne
radne grupe SRJ – EU.

- 14. mart** – Nakon višemesečnih pregovora i
uz posredovanje predstavnika EU-a za
spoljnu politiku i bezbednost Havijera
Solane, predsednik SRJ Vojislav Koštuni-
ca, predsednik Crne Gore Milo Đukanović,
potpredsednik savezne vlade Miroljub
Labus, premijeri Srbije i Crne Gore Zoran
Đinđić i Filip Vujanović, kao i Havijer
Solana, potpisali su "Polazne osnove za
preuređenje odnosa Srbije i Crne Gore",
takozvani Beogradski sporazum.
- 15. mart** – Predsednici Koštunica i Đukanović
sastali su se u Barseloni, na Samitu šefo-
va država i vlada zemalja članica EU-a, sa
Havijerom Solanom, španskim premije-
rom Hoseom Marijom Asnarom (čija je
zemlja u to vreme predsedavala Unijom),
španskim kraljem Huanom Karlosom i
Romanom Prodiem.
- 16. mart** – Samit EU-a u Barseloni pozdravio
Beogradski sporazum.
- 29. maj** – Četvrti sastanak Konsultativne rad-
ne grupe SRJ – EU.
- 9-10. jul** – Peti (i poslednji) sastanak Konsul-
tativne radne grupe SRJ – EU.
- 24. septembar** – Parlamentarna skupština
Saveta Evrope (SE) sa 122 glasa "za" i 6
"protiv" usvojila odluku kojom se preporu-
čuje Komitetu ministara da primi SR Jugo-
slaviju u punopravno članstvo ove organi-
zacije. Odobren je i amandman kojim se
proglašenje SRJ za članicu SE-a uslovljava
usvajanjem Ustavne povelje u skupština-
ma Srbije i Crne Gore.
- 17. oktobar** – Vlada Republike Srbije formira-
la je Komisiju za koordinaciju procesa pri-
stupanja Evropskoj uniji.
- 7. novembar** – Komitet ministara Saveta
Evrope u Strazburu konstatovao je da SRJ
zbog neusvajanja Ustavne povelje nije
ispunila uslove za prijem u SE.
- 4. decembar** – Osnovan je Odbor za evropske
integracije Veća građana savezne skup-
štine.
- 6. decembar** – Na sednici Ustavne komisije
u Beogradu, posle devet meseci rada i sa
nekoliko meseci zakašnjenja u odnosu
na rok predviđen Beogradskim sporazu-
mom, jednoglasno je usvojen nacrt Ustav-
ne povelje, o kojem bi trebalo da se izja-
sne skupštine SRJ, Srbije i Crne Gore.
- 13. decembar** – Savet EU-a u Kopenhagenu
potvrdio je rešenost da se nastavi proces
stabilizacije i pridruživanja kao put zemalja
Zapadnog Balkana ka članstvu u EU i podr-
žao inicijativu Grčke, aktuelnog predsedava-
jućeg Unije, da se u junu 2003. u Solunu odr-
ži konferencija sa zemljama regiona.

(Autor je član Upravnog odbora
Centra za razvoj Srbije)

EU, naš najvažniji trgovinski partner

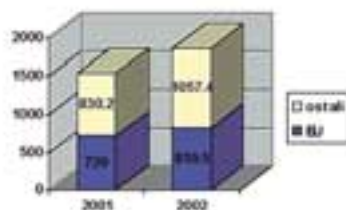
Na tržištu "petnaestorke" u 2002. godini SRJ plasirala 43 odsto svog ukupnog izvoza i tamo obezbedila 42,5 odsto svih uvezenih proizvoda. Od ukupno 130 miliona eura pomoći za SRJ u 2003. godini, EU već uplatila 75 miliona eura

Ekonomski odnosi naše zemlje sa Evropskom unijom najbolje se vide kroz strukturu naše spoljne trgovine, izvore investicija u SRJ i poreklo donacija i drugih oblika pomoći.

Na Evropsku uniju je u prethodne dve godine (za koje postoje najprecizniji podaci) odlazilo 46 odsto, odnosno 43 odsto našeg ukupnog izvoza, dok je u ukupnom uvozu učešće EU-a bilo 38,9 odsto 2001. i približno 42,5 odsto 2002. godine. Iako je obim spoljnotrgovinske razmene SRJ sa zemljama u tranziciji prošle godine bio gotovo na istom nivou kao sa EU-om, mora se istaći da je za nas EU ipak glavni trgovinski partner. Glavni razlog je znatno kvalitetnija struktura naše razmene sa EU-om nego sa zemljama u tranziciji i činjenica da je EU najveći nosilac platežno sposobne tražnje. Sem toga, trgovina sa zemljama u tranziciji umnogome je olakšana potpisivanjem sporazuma o slobodnoj trgovini sa nekoliko naših najvećih partnera iz te grupe.

Srbija i Crna Gora još nisu u potpunosti iskoristile potencijal tržišta EU-a za plasman svojih proizvoda i usluga. Posle očekivanog regulisanja trgovinskog statusa buduće državne zajednice prema EU-u, znatno će ojačati uloga naših tradicionalno izvoznih grana, a pre svega tekstilne industrije. Takođe, za očekivati je i da se promene uslovi finansiranja naših izvoznika, s obzirom na sve jači bankarski sektor, te da se unaprede oblici saradnje privrednika naše zemlje sa Unijom i da se prevaziđu klasični obli-

Struktura i razvoj izvoza Srbije
januar-novembar, milioni USD

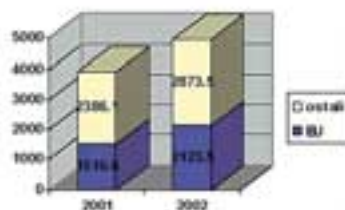
ci trgovine, što bi u krajnjem slučaju trebalo da dovede do porasta direktnih investicija iz EU-a u našu zemlju.

I struktura uvoza je povoljnija u slučaju EU-a jer tu prevladavaju radno intenzivni proizvodi i usluge, dok u uvozu iz zemalja u tranziciji dominiraju energenti.

Veće direktne investicije tek se očekuju

Srbija i Crna Gora su inače malo tržište za EU, te je na nama da dajemo inicijative i da se trudimo da povećamo i pojednostavimo saradnju. Mi zauzimamo 69. mesto na listi zemalja od kojih EU uvozi i 49. mesto na listi izvoznih destinacija Unije. Jugoslovenski izvoz čini svega 0,1 odsto uvoza EU-a, a naš uvoz iz EU-a čini 0,3 odsto njenog ukupnog izvoza. Izvor: Republički zavod za statistiku, saopštenje ST12, decembar 2002.

Struktura i razvoj uvoza Srbije
januar-novembar, milioni USD

Nakon reintegracije naše zemlje u većinu svetskih i regionalnih organizacija i inicijativa, uspostavljanjem povoljnijeg makroekonomskog okruženja, kao i "ponovnim" otpočinjanjem procesa privatizacije, znatno je porastao interes firmi i banaka iz EU-a da investiraju u našu zemlju. Ovdje je pre svega reč o strateškim investitorima, koji ne žele samo da zarade na razlici između kupovne i prodajne cene već da u našu zemlju prenesu tehnološka i upravljačka znanja, kako bi omogućili razvoj proizvodnje i podizanje nivoa usluga za potrebe domaćeg, ali i šireg stranog tržišta.

Od dosad privatizovanih 12 preduzeća kroz tendersku prodaju strateškom partneru, šest je prodato firmama iz EU-a. Na ovaj način ostvaren je prihod od prodaje od gotovo 150 miliona eura, sem toga, svi ovi kupci su se obavezali da

će i dalje investirati u kupljene firme. Neko-liko firmi iz Akcijskog fonda takođe je prodato kompanijama iz EU-a. Pravi efekti stranih direktnih investicija, međutim, osetiće se tek onog trenutka kada tzv. investicije sa ledine (engl. *greenfield investments*) budu dominantne u strukturi ulaganja.

Značaj dosadašnjeg investiranja iz zemalja EU-a u našoj zemlji ilustruje podatak da su ukupne strane direktne investicije u Srbiju i Crnu Goru u 2001. godini inosile oko 165 miliona eura.

Donacije i krediti

Evropska unija je već 3. januara ove godine uplatila pomoć našoj zemlji u iznosu od 30 miliona eura. To je prvi deo od ukupno 130 miliona, koliko je EU izdvojila za pomoć Srbiji i Crnoj Gori za 2003. godinu. Od ovog iznosa 75 miliona su nepovratne donacije, dok je 55 miliona u formi povoljnih kredita. Ova sredstva su namenjena strukturalnom prilagođavanju naše zemlje i u tu sumu nisu uključena sredstva koja se plasiraju kroz zajedničke fondove i preko drugih međunarodnih vladinih i nevladinih organizacija, zatim kroz Pakt za stabilnost i ostale inicijative i projekte.

Ukupna pomoć EU-a koja se plasira kroz CARDS budžet u 2002. godini iznosila je 350 miliona eura (za teritoriju SR Jugoslavije, uključujući i Kosovo).

Za 2003. godinu planirano je da se za našu zemlju izdvoji 305 miliona eura (što je neznatno više od polovine ukupno raspoloživih sredstava EU-a za pomoć celom regionu). Poređenja radi, planirana pomoć za deset zemalja kandidata za ulazak u EU iznosi tri milijardi eura godišnje.

Struktura spoljne trgovine Srbije u milionima \$

	Januar – Novembar					
	Izvoz			Uvoz		
	2001.	2002.	Indeks	2001.	2002.	indeks
Ukupno	1550,2	1876,9	121,1	3905,7	4997,0	127,9
Razvijene zemlje	766,6	871,0	113,6	1831,3	2555,8	139,6
Od čega EU	720,0	819,5	113,8	1519,6	2123,5	139,7
Zemlje u razvoju	89,4	87,3	97,7	234,7	317,5	135,3
Zemlje u tranziciji	694,2	918,6	132,3	1839,7	2123,7	115,4
	Izvoz			Uvoz		
Zemlje	2001.	2002.	Indeks	2001.	2002.	Indeks
Nemačka	215,7	222,1	103,0	499,7	668,7	133,8
Ruska Federacija	72,6	80,7	111,1	620,2	689,7	111,2
Italija	250,8	275,3	109,8	372,3	503,4	135,2
Bosna i Hercegovina	219,9	294,5	133,9	110,4	115,7	104,8

Izvor: Republički zavod za statistiku, saopštenje ST12, decembar 2002.

Pojmovnik EU-a i evropskih integracija

Proces stabilizacije i pridruživanja je nov pristup EU-a zemljama Zapadnog Balkana (Albanija, BiH, Hrvatska, Makedonija i SR Jugoslavija), uveden 1999. godine. Tek posle potpisivanja bilateralnih sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU-u ove zemlje mogu da počnu zvanične pregovore o ulasku u Uniju. Kao specifičnost u odnosu na ranije "Evropa ugovore" sklopljene sa kandidatima iz Srednje i Istočne Evrope, ovaj sporazum sadrži i klauzulu o regionalnoj saradnji zemalja obuhvaćenih procesom stabilizacije i pridruživanja.

Saradnja sa Evropskom unijom predviđena je u širokom broju oblasti, od uspostavljanja političkog dijaloga, preko regionalne saradnje, do slobode kretanja robe, radnika i kapitala, usklađivanja zakonodavstva, saradnje u oblasti pravosuđa, unutrašnjih poslova, finansija...

Konsultativna radna grupa za pridruživanje (u ovom slučaju SRJ) Evropskoj uniji bila je osnovana kao zajedničko tehničko telo u kojem su predstavnici EU-a i zemlje pretendenta na članstvo u EU razmatrali pojedinačne slučajeve i probleme vezane za proces usklađivanja domaćih propisa i prakse u različitim oblastima sa onima u EU-u, i davali odgovarajuće preporuke. U zavisnosti od konkretnih aktivnosti Radne grupe uključivali su se pojedini domaći i strani stručnjaci i državne službe, dok su stalni članovi (kopredsednici) bili predstavnici Evropske komisije, zemlje predsedavajućeg EU-a i nacionalni koordinator za saradnju sa Unijom (u slučaju SRJ to je bio dr Miroljub Labus, potpredsednik savezne vlade i ministar za ekonomske odnose SRJ sa inostranstvom). Konsultativna radna grupa SRJ-EU prvi sastanak održala je 23. jula 2001. godine u Beogradu, a peti i poslednji 9/10. jula 2002.

(Korišćeni podaci iz publikacije *Pojmovnik EU delegacije Evropske komisije u SRJ*)

Evropa na mreži

Pripremila: **Biljana Dakić**

U ovoj rubrici upućujemo vas na institucije Evropske unije, domaće i međunarodne organizacije, istraživačke centre koji se bave evropskim integracijama, kao i na zanimljive projekte i publikacije na tu temu koji se mogu pročitati na internetu.

Institucije: Sa zvaničnog sajta Evropske unije ovog puta preporučujemo deo koji pripada Generalnom direktoratu za inostrane odnose Evropske komisije (*External Relations Directorate General – DG RELEX*).

Na adresi http://www.europa.eu.int/comm/external_relations/index.htm naći ćete informacije o zemljama i regionima sa kojima EU sarađuje (uključujući i Zapadni Balkan), pregled prioriteta EU-a na međunarodnom planu, linkove međunarodnih agencija, kao i vesti i najave važnih događaja.

Na adresi http://www.europa.eu.int/comm/external_relations/see/fry/index.htm nalaze se obaveštenja o odnosima između EU-a i SRJ, pre svega o oblicima pomoći koja pristiže iz evropskih fondova. Dokument *Strateški papir EU za SR Jugoslaviju, 2002-2006*, sadrži sveobuhvatan pregled ciljeva saradnje, analizu situacije u zemlji i prioriteta u formulisanju politika.

Projekti: Savetodavni centar za ekonomska i pravna pitanja (SCEPP), sa sedištem u Beogradu, predstavljen je na adresi <http://www.placyu.org>. Reč je o dvogodišnjem projektu Evropske komisije, vrednom pet miliona eura, s ciljem da se vladama SRJ i Srbije pruže savetodavne usluge u procesu donošenja strateških odluka i sprovođenja reformi koje utiču na tranziciju ka tržišnoj ekonomiji, učešće u Procesu stabilizacije i pridruživanja, kao i na pristupanje Svetskoj trgovinskoj organizaciji.

Preporuke za čitanje: Ovom prilikom izdajamo dva izveštaja. Evropska inicijativa za stabilnost (*European Stability Initiative – ESI*) na sajtu <http://www.esiweb.org> objavila je najnoviji izveštaj o regionu pod nazivom *Zapadni Balkan 2004: pomoć, kohezija i nove granice Evrope*. Autori se zalažu za izmenu postojećih instrumenata politike EU-a prema regionu, koja bi trebalo da pošalje jasan signal zemljama Zapadnog Balkana da evropska budućnost nije samo neobavezujuće obećanje.

(Autorka je predstavnica Pax Christi Holandija u Srbiji i Crnoj Gori)

Beogradski centar za evropske integracije (BeCEI) okuplja domaće i strane stručnjake koji se bave istraživanjima, obrazovanjem i izdavaštvom u oblasti političkih, bezbednosnih i ekonomskih reformi, neophodnih za evropske integracije naše zemlje.

(info@becei.org, www.becei.org)

Kontakt: dr Jovan Teokarević, direktor

Центар за развој Србије
Center for Development of Serbia

Centar za razvoj Srbije (CRS) ima za cilj demokratski, ekonomski i kulturni napredak Srbije. Kroz različite programe Centar promovira demokratske vrednosti, izgradnju i jačanje institucija demokratskog društva, unapređenje zaštite ljudskih prava i razvoj tržišne privrede i preduzetništva.

(crs@eunet.yu, www.razvojsrbije.org.yu)

Kontakt: Zoran Skopljak, član Upravnog odbora

Paks Kristi Holandija je deo međunarodnog mirovnog pokreta *Pax Christi International*, sa sedištem u Briselu. Zalaže se za dijalog i rešavanje konflikata, ljudska prava i demokratiju. Program u Srbiji i Crnoj Gori usmeren je na podršku projektima civilnog društva i približavanje Evropskoj uniji.

(pax.fry@yubc.net, www.paxchristi.nl)

Kontakt: Biljana Dakić, predstavnik za Srbiju i Crnu Goru

Mesečnik "Evropski forum" je redovni dodatak nedeljnika "Vreme", a zajedničko je izdanje tri nevladine organizacije:

Beogradskog centra za evropske integracije, Pax Christi Holandija i Centra za razvoj Srbije.

Urednici: Aleksandra Mijalković i dr Jovan Teokarević

Adresa: Narodnog fronta 68/I, 11000 Beograd, SR Jugoslavija

Tel/fax: 011-646-025, **e-mail:** info@evropskiforum.net, www.evropskiforum.net

Ovaj broj je objavljen uz finansijsku pomoć Pax Christi Holandija.